

EDITORIAL | BALANÇ | PANDÈMIA

Realitat o ficció

Acabem sens dubte l'any més imprevisible que ens ha tocat viure. Per a alguns ha estat duríssim, amb pèrdues de familiars o amics sense ni tan sols poder-se acomiadar. Per a d'altres, la feina se n'ha anat en orris d'un dia per l'altre i sense previ avís. Hi ha qui ha viscut una soledat que ni tan sols li havia passat pel cap que pogués existir. El temps s'ha aturat. Incertesa, por, dubtes, inseguretat... han estat els sentiments més repetits. També hi ha, segurament, aquells a qui la vida els ha regalat temps per reflexionar. Sigui com sigui que hàgim viscut aquest 2020, de ben segur que no és pas com ens l'imaginàvem. Una pandèmia d'aquelles que només havíem llegit a les novel·les o vist en pel·lícules s'ha instal·lat a casa nostra i tot i que confiem que un dia o altre en marxarà, en el moment d'escriure aquestes línies, encara en té per dies. De fet, torna a revifar. En aquest darrer número del *DiS* del 2020 hem volgut reflexionar amb professionals dels diferents sectors de la cultura d'àmbits com la literatura, l'art o les arts escèniques. L'artista visual Albert Bayona i el codirector del Centre de Titelles de Lleida, Uri Ferre, ens en parlen. I és que la cultura, malgrat ser una de les vàlvules d'escapament durant el confinament, també ha estat un dels sectors més castigats. Els hem anat a buscar a les xarxes per evadir-nos però malgrat això, fins fa ben poc, la cultura no va ser considerada un bé essencial en el context d'aquesta pandèmia. Només cal recordar l'enrenou que es va muntar a Barcelona quan es va saber que en el concert que havia previst l'ajuntament als balcons, qui menys cobrava, si ho feia, eren els artistes. I a més a més, al llarg de la història ha estat la cultura, la ciència-ficció, la literatura, la que ens ha fet imaginar escenaris apocalíptics d'aquells que pensem que mai es podran donar a la realitat. Com el cas del la novel·la de l'escriptor i periodista mallorquí Jaume Oliver Ripoll. Ha estat un any en què molts, si poguessin, farien un parèntesi, com si mai hagués existit, perquè de fet el món s'ha parat per primer cop a la història des que hi ha memòria. Aquell ritme frenètic que no podia parar sota cap concepte, de sobte, d'un dia per l'altre va quedar aturat. No ralentit. Aturat. I pràcticament només la literatura, el cinema i les arts ho havien sabut imaginar. ■

Edita Diari Segre SLU **President** Robert Serentill Utgés **Director Executiu** Juan Cal **Director de Redacció** Santiago Costa **Subdirectora** Glòria Farré **Consell de Redacció** Roser Banyeres, Carles Díaz, Marta Planes. **En aquest número** Jaume Oliver Ripoll, Uri Ferre, Albert Bayona, Roc Domingo, Jaume Pont, Lorenzo Plana, Marc Masdeu. **Disseny** Miquel Àngel Poch **Impressió** Lerigraf, C. Premsa, 2 – Alcoletge **DL** L-1771-2015 **Periodicitat** mensual.

Crònica desordernada d'una pandèmia

Jaume Oliver Ripoll
PERIODISTA I ESCRIPTOR

A la seva novel·la *Crònica desordenada de Ciutat Antiga* avança una pandèmia que assota la ciutat de Mallorca

Sempre he cregut en l'atzar. En com la imaginació humana, en un afany d'entendre'l, construeix camins, castells a l'aire, religions i literatura. Sovint és irrellevant allà on ens duen aquests camins però m'atreuen irresistiblement les ficcions que cream per enganyar-nos, perquè tot tenguí sentit.

El 13 de novembre de 2019 vaig saltar al buit. Aquell dia de pluja presentava a Palma la meua primera novel·la. Feia anys que em ballava pel cap una crònica estranya de la meua ciutat que, alhora, volia ser un homenatge a aquells llibres màgics, tots en tenim un, que ens van fer lectors...

I si un dia, com avui, comença a ploure i no atura. I si aquest diluvi deriva en una pandèmia, en una malaltia respiratòria cruel i incurable. Com reaccionaria el món?

Aquells dies em vaig fer un fart de repetir el plantejament de *Crònica desordenada de Ciutat Antiga* (Pagès editors, 2019). Una crisi climàtica i sanitària, duta a l'extrem, em servia per explicar allò que ha pensat qualsevol nin de deu anys que descobreix la seva ciutat... que aquells carrers que trepitja cada dia són el centre del món. Potser va ser una dia amunt o un dia avall però m'agrada pensar que va ser exactament en aquell precís horabaixa de novembre que va passar tot... la versió prosaica de la famosa papallona que batia les ales a la Gran Muralla. A un bosc de la remota província de Hubei, un camperol, quan sortia d'una cova a trenc d'alba, notava una pessigada al clatell. Minúscula i precisa. Estava despenjant una gran xarxa. Si s'afanyava arribaria d'hora al mercat de Wuhan per vendre el botí. Amb prou feines, just després de la fiblada, sentí el batec de les ales, com les pàgines d'un llibre que cau d'una taula, del muricet que fugia volant. L'atzar genètic, una vegada més l'atzar, varià mínimament un dels milers de coronavirus que campen latents a la sang d'aquells ratolins alats, per adaptar-lo a l'hoste humà. Aleshores arribà el terratrèmol.

Aquests mesos, molts m'han demanat que què sabia. I confés que he entrat en el joc. Diluir la frontera entre realitat i ficció és el darrer refugi de la imaginació. Malauradament no puc donar una resposta precisa. És ben sabut que els viatgers del temps tenim prohibitíssim parlar-ne. Crearia una distorsió a l'univers i Michael J. Fox no m'ho perdonaria mai.

Més enllà de les coincidències que lliguen *Crònica desordenada* a aquest 2020 (la pandèmia, els infectats que moren ofegats, les ciutats desertes) em fan més por les connexions

no tan evidents. Recordem la primavera. A aquells militars madurs perfectament uniformats que ocuparen les televisions quan no podíem sortir de casa, els brillaven els ulls. A la fi, tenien la guerra que secretament sempre havien somiat. Una causa, un enemic, uns hostatges. Els cercadors de noms inventaven conceptes per suavitzar el present. El de Nova normalitat el podria haver ideat perfectament el narrador de *Crònica Desordenada*.

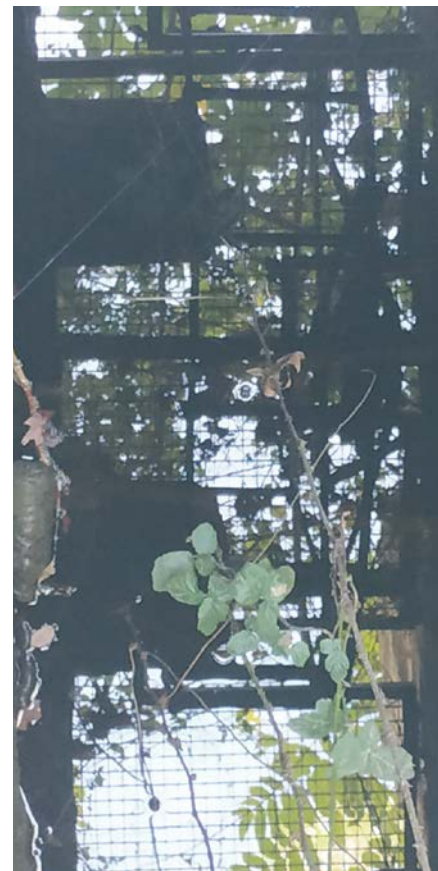
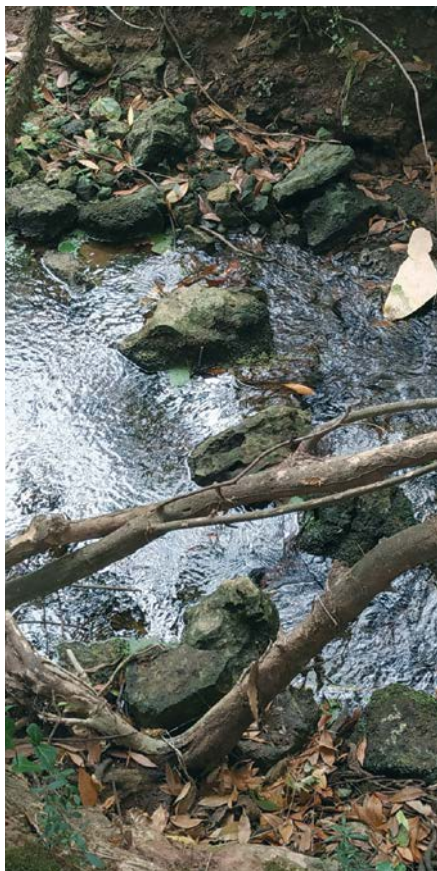
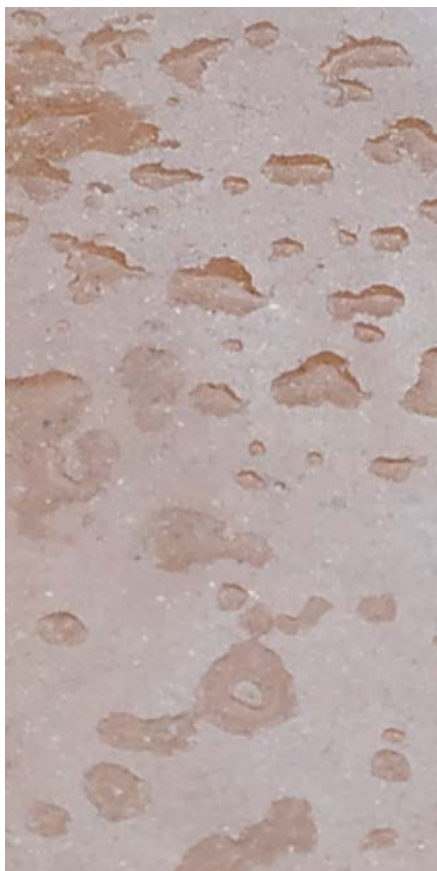
La manca de respostes derivava en missatges erràtics. Quan no n'hi havia als magatzems, les mascaretes eren una excentricitat. Quan n'hi va tornar a haver, una obligació. Els pals de cec abonaven el terreny als negacionistes. I no ho neguem. Tots en portam un de petit a dins, de negacionista. El duim tatuat a l'adn cultural judeocristià. És aquella part nostra que creu que les grans privacions de la primera onada han de ser recompensades. Que ens hem guanyat un bocí de Cel en aquesta Vall de Llàgrimes. No volem entendre la lògica implacable del virus.

Mentrestant, arriben notícies de vacunes amb percentatges d'efectivitat que creixen amb cada nota de premsa. Esperances i restriccions que, subtilment, ja formen part de les nostres vides, del nostre vocabulari. Un any enrere, associàvem toc de queda a un cop d'estat, als tancs de Milans del Bosch desfilant per València. Avui ho hem normalitzat i donam voltes sobre si n'hem de dir toc de queda o cobrefoc.

Contaminat pel sedàs pervers de les xarxes socials i per la temptació del poder de pescar en aigües remogudes, és cada cop més difícil trobar els què, com, quan i perquè del periodisme quan més falta fan. Per sort, sempre ens quedarà la literatura. Avui és més útil 1984, el *Conte de la Serventa* o *La Conjura contra Amèrica* que segons quins informatius. El bon periodisme ens ha de dir on som. La ficció, a on podem arribar. Ens ensenya que basta un recrudiment sobtat de la crisi... Les petites retallades de drets i llibertats, estudiadament dosificades, ens han deixat esgotats, sense capacitat de reacció per la destrallada definitiva. Les grans distopies són el DeLorean que ens adverteix dels perills del futur.

A cronistes i escriptors ens toca el trist privilegi de contar la devastació. A mi, l'any de la pandèmia m'ha regalat el plaer immens i rar de xerrar amb lectors desconeguts de personatges que durant anys només van viure entre les quatre parets del meu cap. És com parlar d'amics comuns, llunyans i improbables que han dut a la conversa els patrons misteriosos de l'atzar. ■

La nit sobre Berlín

ALBERT BAYONA
ARTISTA

Dimarts, 25 de febrer de 2020. Tot esperant el vol a Berlín per assistir a la setantena edició del Festival de la Berlinale, lleigeixo al mòbil la notícia del primer cas de Covid a Barcelona, la qual cosa no hem fa gaire gràcia després d'observar uns quants viatgers en trànsit amb mascarata. Tanmateix a bord alguns d'ells també la porten, però aviat em deixo seduir per la lectura fins a arribar a l'enyorança de la son, afavorida pel viatge nocturn.

Sobrevolant Berlín de nit, la ciutat sembla del tot màgica, potser estic influenciat per passar uns dies veient un grapat de bon cinema. A l'arribada està esperant-me el Nès amb un cotxe elèctric de Share Now i varem començar a recórrer la ciutat horitzontalment sempre amb la Fernsehturm davant nostre. A l'arribada a l'apartament, Dian em rep amb una abraçada i un llarg llistat

de recomanacions de les pel·lícules adaptades al meu gust cinèfil.

L'endemà i després d'un esmorzar-dinar, al voltant de la Potsdamer Platz assistim amb Nès a l'estrena de la pel·lícula *The Roads Not Taken* de la directora Sally Potter amb Javier Bardem, tots dos presents al Theater Berlinale Palast. El cinema i tots els voltants plens a vessar amb llargues cues per assistir-hi –cosa impensable a dies d'avui–. La setmana vola i després d'assistir a moltes estrenes a cinemes emblemàtics com el Kino International o el Coliseum (a hores d'ara tancats, aquest últim, definitivament) s'anticipa la tornada a casa, a causa de l'increment de números de casos de Covid.

A dia d'avui, a pocs mesos de la nova edició del Festival, el duet de directors de la Berlinale, Mariette Rissenbeek i Carlo Chatrian, aposten fermament per

un format presencial per aquesta edició 2021. Ells expliquen: “Els festivals i els mercats són llocs de trobada i comunicació. Això s'aplica tant al públic com a la indústria. Veiem una característica important i única dels festivals en la seva viva relació amb el públic. En temps de pandèmia de Corona, ha quedat clar que encara necessitem espais d'experiències analògiques en l'àmbit cultural”.

En la darrera edició de videoart Loop a Barcelona, celebrada fa pocs dies, algunes galeries i espais d'art i la mateixa organització, oferien bona part de la seva programació i actes en format digital, com és el cas de la Urban Gallery. Per la Belén Urban, “això és quelcom de normalitat”. Ella, als finals dels anys 90 del segle passat, va ser una de les pioneres –per no dir la primera– a tenir una web que representava la seva galeria d'art, fins

Panorama desolador

URI FERRE

CODIRECTOR DEL CENTRE DE TITELLES DE LLEIDA

Partint de la base que les Arts Escèniques són Arts en Viu, parlar del 2020 en el nostre sector, com comprendreu, és desolador. Situem-nos a l'inici del calendari.

Si l'any va començar amb una aparent normalitat (entenent com a normalitat seguir amb la dinàmica i tònica dels darrers anys 2017, 2018 i 2019; que no és que fos per tirar coets, però si més no totes i tots sabíem com estava el nostre sector), el dia 9 de març ens mobilitzàvem cap a Barcelona per participar en l'acte reivindicatiu organitzat per 2% Actua Cultura. Sota el lema "2% un crit per la cultura", va aplegar part del sector cultural i de les Arts en Viu en un (primer) acte que reivindicava arribar a aquest percentatge (actualment és un 0,65%) als pressupostos destinats a Cultura en els pressupostos generals de la Generalitat, equiparant-nos d'aquesta manera, a nivell pressupostari, a d'altres països de la Unió Europea i respecte dels quals Catalunya està a anys llum. La davallada en un 50% del Pressupost de Cultura de la Generalitat des del 2009 fins ara, ha suposat la desaparició de línies d'ajut a la creació, a la producció i a la promoció cultural, i el teixit artístic i empresarial sectorial se n'ha ressentit fortament. Poc ens podíem imaginar tots els presents a l'acte i els signants del manifest, que aquella setmana es trencaria el que restava d'any en mil bocins, com quan una onada de mides gegantines empesa per un ferotge huracà arriba a terra ferma.

La notícia de la declaració de l'estat d'alarma i el confinament obligatori a tota la península, ens atrapà amb tot l'equip de la companyia repartits en diferents indrets. Per una banda, una part de la companyia estava carregant la furgoneta a Ripollet, on hi havíem fet dues sessions escolars amb l'espectacle *La Jana i els 3 Ossos* i, per una altra banda, es preparava l'espectacle *En Patufet* per a l'actuació escolar contractada a Lleida per l'endemà. *On vas, Moby Dick?* s'havia de presentar aquell diumenge a Igualada i la resta de l'equip seguíem immersos en la preparació de la 31a edició de la Fira de Titelles, que teníem ja a toc de pedra. Tot va quedar negat per l'enorme i devastadora onada que va suposar el confinament total i que va allargar-se com mai ningú ens hauríem pogut imaginar fins a finals de maig, entrant a ballar a la corda fluixa de la desescalada que han suposat les Fases i que, a Lleida, va allargar-se amb el nou confinament perimetral del mes de juliol, que no només va impossibilitar poder dur a terme actuacions que teníem tancades sinó també va obligar a suspendre l'edició reformulada i reinventada de la Fira de Titelles. Una Fira que s'hauria celebrat just quatre dies després de l'inici d'aquest nou confinament.

Han passat ja més de 8 mesos des de l'inici d'una situació que ha paralytitzat el món. Una crisi sanitària a nivell mundial provocada per l'aparició de la Covid-19 i de la qual, crec, que molts encara no som realment conscients de l'impacte que deixarà a les nostres vides, en molts aspectes, tant laborals i socials com familiars. Tant de bo

tinguem capacitat per aprendre d'aquest malson que per sort nosaltres hem viscut amb salut.

Del març al desembre totes les companyies ens hem trobat amb la mateixa situació. El calendari d'actuacions s'ha desplomat d'una manera que fa vertigen, tant hi fa si aquestes eren al territori, al país o internacionals, i la situació ha fet que canviem hàbits de venda dels nostres espectacles. Actualment el programador busca i necessita espectacles per dur a terme en una proximitat de data que abans de l'inici de la pandèmia era inimaginable, quan contractava i negociava amb mesos d'antelació, intentant així assegurar-se poder confirmar les dates d'actuació que volia dur a terme.

Actualment, una de les coses que més ens amoïnen a una companyia com la nostra, és que les programacions escolars s'han paralytitzat i encara avui són poquíssimes les que s'estan podent dur a terme. Això agreuja la situació. Ni actuacions en programacions estables, ni en Festivals ni tampoc escolars. Poder suportar l'any com a empresa s'està fent costa amunt (malgrat els ajuts de les administracions per mitjà d'ajudes per suspensió d'actuacions), però pensar en l'esperat 2021 fa pànic.

El nostre és un sector que, malauradament, històricament ja ve de superar fortes crisis que han castigat amb retallades el teixit cultural. Fins ara ha tingut la capacitat de tancar retallades i, malgrat ser un sector maltractat, una de les seves més grans vàlues és, justament, tenir la capacitat d'afrontar els cops. La no-competitivitat entre nosaltres (companys d'ofici) ha esdevingut una peça clau per fer-nos forts plegats i de manera conjunta i organitzada ser interlocutors (amb diferents associacions sectorials com la TTP, Unima, Patea, etc...) amb l'administració, per encarar el present més immediat amb les millors perspectives de futur. Aquestes reunions que han esdevingut clau pel sector i prova d'això és el fet que s'aconseguís que la Generalitat de Catalunya declarés la cultura com a bé essencial, amb tot el que això suposava. Malgrat que, després de les darreres restriccions, va semblar que això era irrellevant i no es donava a la cultura l'espai i la importància que aquesta declaració tenia, estem segurs que, des del sector, s'aconseguirà traçar un pont que eviti un tancament com el passat, per a futures vegades (desitjant per sobre de tot que no ens hi tornem a trobar).

No sabem si és una de les nostres virtuts o bé un defecte, però davant situacions difícils mirem sempre de trobar-hi quelcom positiu i que esdevingui gratificant i productiu. D'aquesta pandèmia en traiem una nova producció, un nou espectacle que s'ha creat i desenvolupat durant els diferents confinaments i que si tot va com ha d'anar (aquest és el pensament que hem après a fer-nos constantment, setmana a setmana en aquesta nova normalitat) estrenarem el primer dia de l'any. Un 2021 esperat per deixar enrere el 2020, no per oblidar-lo (fet que ens resultarà impossible), sinó per afrontar amb més capacitat de reacció aquesta crisi que sota el nostre prisma només ha fet que començar. ■

i tot va fer una exposició que es retransmetia per ADSL des de Barcelona a la seu de la galeria a Saragossa. Més tard es va traslladar a Barcelona i amb la impossibilitat de traslladar també la galeria va decidir fer-la en línia. A poc a poc anava creixent la clientela i les vendes per internet a través de plataformes de pagament segures. La Covid per ella, en l'àmbit professional, no ha estat un problema, tot al contrari, s'han incrementat les visites a la seva galeria des de la comoditat d'estar a casa.

En el cas d'en Toni Giró, que a banda de la seva identitat artística, forma part d'un equip amb una llarga trajectòria en la producció i el muntatge d'exposicions i que fa uns anys van prendre l'opció de no fer créixer l'empresa mantenint la flexibilitat i l'adaptació en un sector i mercat molt fluctuant i sovint força precari. Quan les primeres veus sobre el tema de la Covid van sorgir, en Toni ja va preveure el pitjor i el confinament no el va sorprendre. "Ens vam acollir a les ajudes als autònoms durant dos mesos i vam tenir sort de començar a treballar en algun projecte", diu en Toni. "En aquest sentit, el decreixement empresarial que fa anys vam aplicar-nos, ens ha salvat una vegada més, tot i que mantenim la incertesa a mitjà termini i el fet de sentir-nos una *rara avis* en el món de les pimes del sector. D'altra banda, atès que

preveia disposar de força temps lliure durant el període de confinament, vaig dedicar-me intensament al treball artístic, decidint fer-ho des del sentiment d'incertesa i desorientació pel qual estava passant i acollint-me a la disponibilitat inicial de posar-me a dibuixar, van sorgir dues sèries de dibuixos que no eren previsibles per mi unes setmanes abans i que d'alguna manera reflectien el moment i l'estat anímic." Un estat anímic que l'ha fet interioritzar en la certesa que aquest episodi pandèmic constitueix una mena d'advertència de la natura per corregir els hàbits de consum, les prioritats vitals i la necessitat de ficar un final al sistema actual.

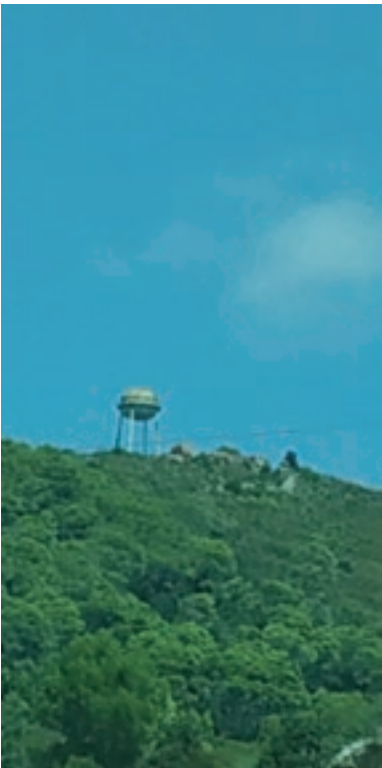
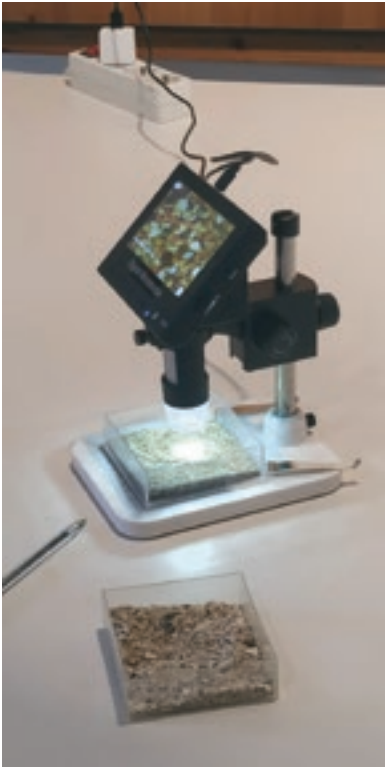
D'altra banda el també company, artista i promotor Aureli Ruiz ens deixa molt clar que engegar qualsevol projecte en les circumstàncies i context de la Covid 19 era i continua sent una tasca gairebé impossible, i per dura que sigui aquesta situació està essent extremament amarga pel sector. "Les ajudes al sector no són suficients, els artistes, agents articuladors, comissaris i curadors, a poc a poc es veuen abocats a sobreviure en dinàmiques culturals perverses plenes d'entrebancs i errors burocràtics. Les institucions, tant privades (algunes) com públiques, no ho posen gens fàcil, a banda d'haver elles mateixes també de subsistir a l'embat amb imaginació,

proposant gratuïtament, recorreguts virtuals pels seus espais i fons artístics. Tot ha esdevingut un rierol, llanguit i inercial, on les propostes artístiques acabaran reduint-se a petits nuclis existencials", conclou l'Aureli.

En conclusió, el sector artístic és feble i precari, no és considerat ni disposa del reglament adequat per la bona pràctica artística, sense una base sòlida quan arriba alguna cosa inesperada, trontolla i s'enfonsa. Models com el francès per artistes i tècnics, l'Intermittent (IDS) permet sumar una quantitat d'hores de treballs temporals durant els dotze mesos de l'any, assegurant-se un salari si les coses van malament. De la mateixa manera, també ajudaria una reducció del 50% als artistes del pagament de la seguretat social com fa la Künstlerische Sozialkasse a Alemanya. A tot això li podem sumar que en temps extrems com els d'ara les ajudes han de ser àgils. A Espanya els ERTO s'han demorat en excés i les ajudes del govern de la Generalitat han estat un fer riure comparats amb la IBB Investitionsbank Berlin que ingressava les ajudes econòmiques en qüestió d'hores.

Sense caure en estereotips però encara em ressonen aquelles paraules de l'artista Montserrat Soto: "Cuando los políticos ponen en cultura al que les sobra... eso no es ni querer ni creer". ■

Torrent Continu

Legint a internet sobre Es Mercadal, un municipi de la Menorca interior, hi vaig trobar referències d'una cisterna pública que recollia l'aigua de pluja per l'ús dels pobladors. Aquesta havia funcionat des del segle XVIII i fins que es va trencar fa un parell d'anys. Justament, per una residència artística vaig visitar-lo coincidint amb l'inici de les obres de restauració. Durant aquells dies em vaig poder entrevistar amb els arquitectes que s'ocupaven del projecte, els quals uns anys abans havien investigat altres construccions tradicionals de l'illa que aprofitaven l'aigua de la pluja. També vaig parlar amb l'historiador que més havia investigat aquesta cisterna, el qual havia recuperat d'arxius alguns documents on s'evidenciava que tots els governs municipals de l'illa havien contribuït a pagar la construcció, on a més hi havien treballat mestres artesans de tot Menorca. Aquesta cisterna va ser una obra comunal que intentava cobrir una necessitat de tota l'illa: la dificultat d'accedir a l'aigua com un recurs per a la producció i la reproducció de la vida humana.

A Menorca no hi ha muntanya, i per tant no hi ha rius. L'aigua s'ha agafat sempre perforant el terra a la recerca de pous, o emmagatzemant i distribuint la pluja. Tots dos processos depenen de la tecnologia i amb el *boom* de la industrialització, la segona tàctica va desaparèixer. Ara s'investiga com recuperar i adaptar els sistemes d'aprofitament de l'aigua de pluja, justament perquè els aqüífers subterranis d'on s'extreu l'aigua cada cop estan més buits i/o contaminats. Com és ben sabut, l'ús que en fem no es pot sostenir. Ho investiguen els arquitectes que s'ocupen de la restauració de la cisterna d'Es Mercadal. També organitzacions mediambientals que qüestionen el model d'explotació turística de l'illa, que també afecta els aqüífers. De fet, fa anys que ningú veu l'aigua de l'aixeta. Majoritàriament prefereix comprar-la envasada al supermercat. Però aquesta aigua s'importa des de la península, realitzant la mateixa ruta marítima que vam fer les artistes de la residència per arribar a Es Mercadal, i els turistes que tot i la Covid van fer cap a l'illa a l'estiu.

En aquest marc, vaig proposar-me identificar i fotografiar totes les estructures i arquitectures vinculades a l'aigua que em trobaria. Canalitzacions urbanes, sistemes de reg, teulades, desaigües, piscines, pous, fonts, cisternes, aljubs, barrancs, coves, forats, àmfores, tolls i núvols, entre d'altres. Intervencions humanes i no humanes, tradicionals i contemporànies. Elements que conformen el paisatge de l'aigua; un paisatge amb el cicle estripat. El que es pot veure entre aquestes pàgines és part del projecte *Torrent Continu*, una sèrie fotogràfica on establir proximitats entre objectes i espais aparentment inconnexos que existeixen en capes i escales diferenciades. Aquesta operació intenta reflectir la fràgil sostenibilitat hídrica, així com els grans esforços energètics que s'activen per la seva gestió.

El projecte *Torrent Continu* s'ha realitzat en el marc del programa de residència *Delta Art*, entre agost i setembre de 2020, amb el suport d'Es Far Cultural, Jiser i Le Lait. ■

Roc Domingo Puig

(Lleida, 1992)

**GRADUAT EN BELLES ARTS I MÀSTER EN EDUCACIÓ
SECUNDÀRIA PER LA UNIVERSITAT DE BARCELONA. TAMBÉ ÉS
MEMBRE DEL COL·LECTIU KGG I DEL GRUP D'ESTUDI.**

La seva pràctica artística va de la producció visual, i el comissariat a l'educació, on aprofita per acostar-se a les tradicions, hàbits i costums lligats a un context concret, atenent els objectes que les mantenen i/o les fan possibles, amb la intenció de fer visible certes tensions o assumpcions naturalitzades. En aquesta deriva ha realitzat els projectes *De perdidos al río* al Centro Huarte (Huarte, 2020) i *Portar el Daurat* a l'Escocesa (2019), ambdós amb l'artista Joana Capella. També ha realitzat *Cridar la ciutat o alguna cosa així* al Bòlit Museu d'Art Contemporani (Girona, 2019) amb Marta Rosell.

Alhora s'interessa pel fer dels artistes del seu entorn, que convida a intervenir en alguns dels seus projectes autogestionats. Com *La Permanent* (Lleida, 2017-2020), un projecte comissariat a la perruqueria de la seva mare, on investiga les afectacions creuades entre les obres dels artistes i els clients que van a tallar-se el cabell.

Des del 2017 col·labora regularment amb Espai Híbrid, equip docent de la Facultat d'Educació de la Universitat de Lleida, experimentant interseccions entre art i educació en la formació inicial docent. Amb ells ha participat al projecte *El museu és una escola* (2017-2020), que s'articula entre diferents centres d'educació primària i secundària de Catalunya, i l'exposició *La impossibilitat de la imatge del món* a l'Institut d'Estudis Ilerdencs (Lleida, 2019).

Actualment prepara la presentació pública del projecte *De perdidos al río* al Centro Huarte i l'exposició de *Torrent Continu* al Centre Le Lait a França. ■

Les galeries de la memòria

Josep Piera

Els fantàstics setanta (1969-1974)

Institució Alfons el Magnànim, 235 p.

JAUME PONT

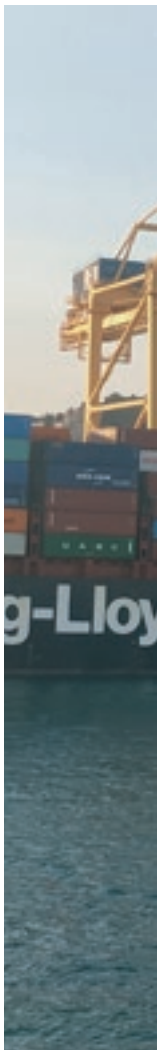
Un recorregut que ens retrotrau a la protohistòria literària de Josep Piera, a les arrels, les accions i les passions d'una vida i d'una generació

Bona part de la trajectòria literària de Josep Piera (Beniopa, 1947) ha estat marcada per la prosa memorialística. De 1982 ençà, a cavall del llibre de viatges o la memòria personal, l'escriptor valencià ha confeït un mosaic on vida i literatura es donen la mà en nom d'un projecte creatiu que s'articula al voltant de la mediterraneïtat. Llibres com *El cingle verd*, *Estiu grec*, *Un bellíssim cadàver barroc*, *Ací s'acaba tot*, *Seducions de Marràqueix*, *El jardí llunyà* o *A Jerusalem* en són una mostra fefaent que abasta Orient i Occident. Faci el que faci, escrigui poesia, assaig, memòries, biografia, o tradueixi el seu diwan personal dels poetes de l'orient d'Al-Àndalus, a Piera sempre el guia l'aprofundiment del quadern de bitàcola de la seva autobiografia. La cosa vista es transforma en cosa sentida, el paisatge en viatge interior, la llengua en pulsio arrelada a la història, el territori i la seva gent. *Els fantàstics setanta*, com abans *El temps feliç* i *Arran del precipici*, es proposa com un llibre d'iniciació que marca l'abans i el després de la memòria individual i col·lectiva –en termes sentimentals, eròtics, lingüístics, sociopolítics i literaris– del nostre escriptor.

A *Els fantàstics setanta* tot sembla acomboiat per l'empremta d'un camí d'iniciació de caire generacional que condueix, sense remissió, a la forja rebel de la identitat. Són els anys de la protohistòria literària del Piera escriptor, quan aquest encara escrivia en castellà. No s'enganyarà qui vegi en aquest recorregut la indagació memorial d'un temps i d'un país vista des de la perspectiva de la generació dels setanta. L'enclavament històric (1969-1974) a què ens invita l'autor no enganya. Resonen els esclats revolucionaris: París, Praga, Vietnam; i l'altra revolució: el sexe, el rock-and-roll i el trencament

contracultural dels tabús, amb la divisa crítica de Marcuse al cap: “La llibertat humana no és únicament un afer privat –però no és res si no és també un afer privat”. Una cruïlla on dues portes s'obren i es tanquen. Alfa i Omega: d'un costat la lliçó del maig del 68 i les ferides d'un món viscut “en gris franquista”; de l'altre la mort alliberadora del dictador.

Molts pàgines del llibre circulen impulsades per un flux narratiu on es barregen la narració del *fait divers*, les memòries, la crònica, la prosa lírica o la narració novel·lada propera al *bildungsroman*. La narrativa del jo s'imposa amb la ferma voluntat d'apropar al lector les raons, les accions i les passions d'una vida. Com en els viatges d'iniciació, l'estructura del llibre s'argumenta al voltant d'un triple moviment: la noció o impuls inicial de desig, el període d'aprenentatge i el reconeixement final. Des d'aquí Piera construeix un dels encerts majors, i en té molts, d'*Els fantàstics setanta*: la mestria amb què alterna la narració del temps passat i la del temps present de l'escriptura. A partir d'aquest balanceig, fet de projeccions cap endavant i rebobinatges o *flashbacks*, l'autor concilia la lliçó, en clau moral, de l'ahir d'un temps impulsat per la utopia i l'ara incontestable de la vellesa. Pel camí un ampli ventall de les galeries de la memòria: les marques inoblidables dels amics de joventut i familiars més propers; el nervi dels nuclis formatius de la seva personalitat creadora, amb Gandia, València, Madrid i Andalusia al centre de contemplació; l'ascendent de mestres cultivats al caliu de l'amistat (de Vicente Aleixandre a Jorge Guillén, de Juan Gil Albert o Francisco Brines a Pablo García Baena...); el moment decisiu del canvi de llengua i, a redós, la reivindicació lingüística del valencià, “aquella llengua” que el poder assimilava a una mena de “patués o dialecte d'analfabets”; i, en fi, l'amor i l'art contemplats, i exercits, com a armes de combat del progrés existencial, sociopolític i cultural del país. Com acostuma, Piera ho contempla tot amb una bonhomia que contrasta, ben sovint, amb la paraula esmolada del seu pensament crític i la visió d'un present implacablement crepuscular. Les paraules finals del llibre no deixen indiferent ningú. La degeneració física personal –la “puta vellesa”–, que hàbilment es compara a la degeneració social i moral de la humanitat sencera, s'imposa. Però no per això es dona per vençut el nostre escriptor. La paraula *esperança* amb què és clou el llibre és un arbre plantat al bell mig de l'esdevenidor. Ferm davant el desànim, a Josep Piera sempre li que quedarà una bala a la recambra de l'ànima per fer front a l'ombra de la parca: l'escriptura i la recerca inesgotable de la bellesa. ■

Una imperiosa seducción

Yolanda Castaño

Un cobertizo lleno de significados sospechosos

Editorial Milenio, 157 p.

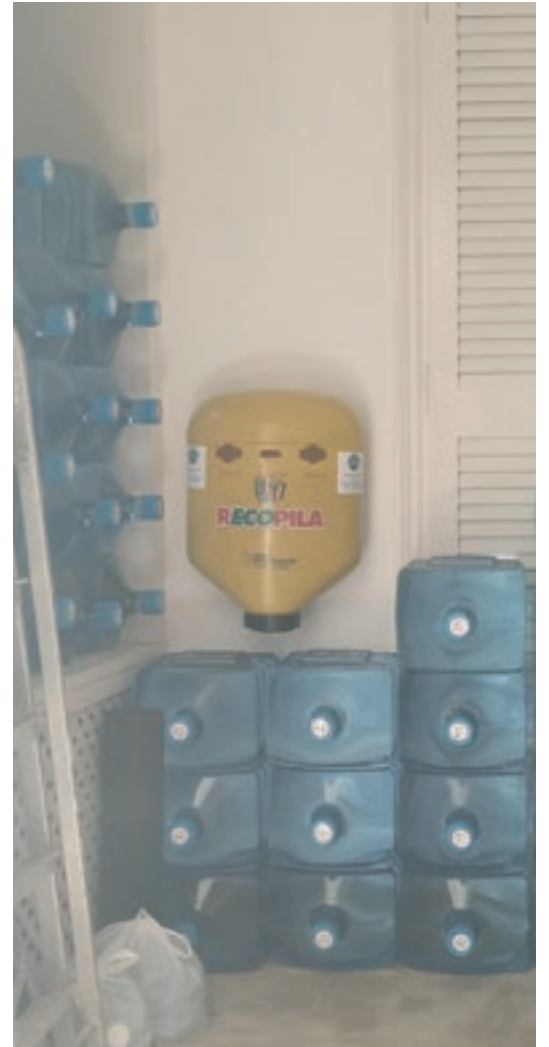
LORENZO PLANA

Antología bilingüe de una de las poetas más significativas de la poesía gallega actual

Yolanda Castaño (Santiago de Compostela, 1977) ha reunido sus mejores poemas en este libro editado con exquisito cuidado en la nueva colección de poesía de Milenio. Traducida a más de veinticinco lenguas, ha recibido premios como El Ojo Crítico de RNE por *Profundidad de campo* (2009) o el Premio Nacional de la Crítica por *Vivimos no ciclo das Erofanías* (1998), y es también traductora, editora y activista cultural. En esta ocasión, tiene el honor de ser prologada por el gran poeta polaco Adam Zagajewski. “Los poemas de Yolanda son como champagne, no como el vodka u otros letales alcoholes llegados de países cenicientos.” “Esto no es un tratado, no es un manual escolar, ni un artículo erudito... Va sobre saltar y dar brincos. Sobre cantar en el Fin de la Tierra, con buen y mal tiempo.” Estas palabras, a nuestro parecer, sintetizan a la perfección lo que representa la poesía de Yolanda Castaño. Mezcla de subyugante encanto e incomodidad deliberada, sus versos van tras la aspereza de continuas vueltas de tuerca. Podríamos sugerir incluso cierto anti-lirismo que convive con un espectacular dominio de las torsiones del lenguaje, emanando así una especial frescura.

Sí, reivindican los poemas de Yolanda Castaño ese champagne que, hechizándonos, nos despierta y conecta con un peculiar juego. Ese juego, para ser verdadero, jamás olvida el temor a una posible resaca una vez terminada la fiesta. ¿La vida en sí está quebrada? La poeta confiesa: “Si supiese la clase de monstruo que sostengo entre mis manos / callaría.” Por eso el conjunto de estos poemas debe desatarse de algún modo, liberarse en esos saltos idiosincráticos de la creadora. Es una batalla dúctil, aguerrida y alegre, como parece sostener Adam Zagajewski. En esto se encuentra emparentada con otro poeta de su generación, el granadino Juan Andrés García Román. Ambos elevan a sagrado el trato con unas palabras juguetonas que siguen la pista al misterio de la locuacidad, de lo personal, dejando un retrato marcado por la autenticidad. Insistimos: ¿la vida en sí está quebrada? Yolanda Castaño escribe: “El mundo es un hotel sin mostrador de recepción. / El don de la elocuencia no es un bien comunitario.” Se trata del más exigente de los juegos: “Solo la verdad os hará / esclavos.” Increpando al mundo y buscando una salida, la poeta pretende “ensuciar” al lector. Pero no, no se trata de un callejón sin salida, de una densidad mórbida a lo Sylvia Plath, pues Yolanda Castaño establece un equilibrio entre la dignidad y los malos augurios. “Por eso quítale a la garganta por fin el nudo inoportuno, / tira arráncale a la hebra la tapa a ver si sangra...” Es entonces cuando agradecemos la maleabilidad de su prosodia, la valentía de sus imágenes y metáforas. Esta poeta quiere convencernos de la omnipotencia de la seducción. ¿Hay que pagar un precio? Lo que está claro es que, a pesar de que antes del final solo existe el nervio de esa seducción, una realidad extraña sale por la tangente. De ahí que leer todos estos poemas, en cierto sentido, requiera nuestro esfuerzo, nuestra implicación. El juego entra en una metamorfosis. La de una embriaguez que acaso es más real que la propia realidad. Menos mal del lenguaje, que nos redime, que nos permite el milagro de mantener los pies sobre el suelo. ■

La bella Europa (segona part)

MARC MASDEU
ESCRITOR

Finalment et faràs dir Hans, tot i no haver-te trobat amb ella a la cita. El nom de Josep ha caducat i segur que et provocaria mal d'estómac, rumies mentre marxes del pont d'Austerlitz. Esperaràs la dona que busques en un lloc on hi faci menys fred. Els refredats, ja se sap, són més traïdors que les històries explicades de memòria.

Puges a un avió i et porten a la pista d'un aeroport estranger. Veus de lluny una parella que vesteixen barret, molt elegants. L'home de la gavardina li diu a ella que no pot ser però que sempre els quedarà París. Tu penses en els hàbits irreparables mentre els amants s'acomoden sota unes tènues gotes de violins. Coneixes la nostàlgia, per això no fas gaire cas a la melodia.

Sovint no tens ni idea d'on ets. Ho admets tot i la intranquil·litat que et suposa. T'agradaria compartir aquesta sensació però vas deixar de fumar fa temps. Ara un cotxe et porta dins d'un cor de la Segona Gran Guerra i, estranyament, no t'esveres: ja duus les tenebres a les ungles. En un quart d'hora buscaràs algun calendari que et situï al port de Casablanca, remires un plànol que et confirmi que ets als anys quaranta del segle passat.

Tornes a lluir els dos braços sencers gràcies a la infermera de l'Hôpital Saint-Lazare. És veritat que tenia un cor transitori, com li vas recriminar, i també unes mans que cosien molt fi. Comproves el funcionament correcte de les articulacions quan puges a la coberta del Dúplex. Escoltes com la resta dels legionaris del teu regiment es queixen dels dies a Algèria i al Sàhara Occidental. Per no quedar en evidència, renegues de la canícula i cantes les excel·lències de la brisa del mar. Els hi amagues que pot ser força enganxosa, no cal explicar males notícies quan just sembla que han esquivat el cafard. Les depressions són pitjors a l'estiu i a l'ombra, escrius d'amagat al teu quadern de bitàcola. En aquest vaixell de càrrega hi estaràs bé, creus. Ningú no s'encaparra pels noms ni et pregunten fins l'extenuació per què no s'entenen les coses.

El capità és un home lluminós i per això ha decidit fer la travessia de nit. El Dúplex navega a nou nusos, amb la lentitud exacta per despistar les tropes angleses i alemanyes. Ni els enemics saben qui són els seus enemics en aquesta guerra. Les distàncies amb el continent emboira les veritats i també les mentides, sentències.

Les onades s'esberlen contra el casc gastat, l'embarcació grinyola. Els soldats intenten entendre el desert i la dissenteria. Parlen de la campanya africana i de les

desventures a Tripolitània i Sidi-Bel-Abbès durant els jocs de cartes. Però sovint callen durant les cançons que el Roberto grata amb la guitarra: volen descansar els cossos perquè ja comencen a saber que les ànimes no es curen mai.

Feu escala a Dakar. De seguida busques algun turguri vora el port i demanes que et serveixin gots de whisky sense parar. Teniu mig dia de permís, i valores la possibilitat d'enviar un telegrama a París. Dictes mentalment: «Ja em dic Hans Stop Here's looking at you, kid Stop». A l'oficina de correus hi ha altres legionaris que fan cua: reben les morts de les mares, adéus de les noies cansades d'esperar, ànims dels pares espantats. Finalment decideixes guardar-te les paraules a la gola.

El carguer salpa a mitja nit i no espera a ningú, com les penes. Et fixes en els teus nous companys i saps que ets un altre fantasma. L'Zvodimir ha provat sort i s'ha quedat a terra ferma: assegura altiu que un dia tornarà a Txecoslovàquia. Alguna cosa et diu que en un parell de setmanes l'afusellaran per traïdor o per desertor.

El balanceig mandrós us apropa al Cap de Bona Esperança. El capità us mana que carregueu pedres i més pedres a Port Gentil per assegurar l'estabilitat del navili. Les tempestes, en aquest pas, són habituals i els corrents de l'oceà, perillosos.

En uns dies us planteu a Madagascar, bordegeu tota l'illa i descanseu uns dies a Antsiranana, l'antiga Diego Suárez. Tornes a sentir les converses de sempre: els perdors de la Guerra d'Espanya, els camps d'Argelers de la Marenda i Saint-Cyprien, el centre d'instrucció de Marsella, el gust de les prostitutes dels bordells, les olors reparadores de les persones que no us coneixen de res. Penses que el passat us embrutarà encara més però no dius res.

El viatge ha de seguir: a l'altura de Tamatave, a l'est de l'illa, us creueu amb unes patrulleres holandeses que us conviden a tirar-vos a l'aigua; us podrien rescatar com a naufragats i sumar-vos a les files del general De Gaulle. Però la zona està infestada de taurons que s'atipen dels residus abocats per una fàbrica de productes càrnics.

Abans d'arribar a destí, passeu per l'Estret de la Sundra, a les illes d'Indonèsia, i feu l'última escala abans d'arribar a Saigon. Allà lluitareu contra els japonesos i els viets. També us hi esperen, entre altres vicissituds, el beri-beri, el paludisme i Dien Bien Phu.

Sort que tu ja no et diràs Hans. O potser has decidit morir-te amb aquest nom. ■

Francis Picabia. *Hache-Paille (Picadora de palla)* (detall), 1922.
© Francis Picabia, VEGAP, Barcelona, 2020.

construint
**NOUS
MONS**
1914_1945

Les avantguardes històriques
a la col·lecció de l'IVAM

CaixaForum Lleida

**Exposició fins al
10 de gener de 2021**

Servei d'educadors
(educador a la sala a la disposició del públic)
Consulta'n els horaris al web

#NousMonsCaixaForum
CaixaForum.org · Blondel, 3

Conselleria d'Educació,
Investigació, Cultura i Esport

IVAM

Fundació "la Caixa"